

Nr 196.

Av herr Holmbäck m. fl., om inrättande vid landsmåls- och folkminnesarkivet i Uppsala av en förste arkivarietjänst för filosofie doktorn Folke Hedblom.

Landsmåls- och folkminnesarkivet i Uppsala har under de senaste fem åren utvecklat en livlig verksamhet för att med moderna grammofon- och magnetofonapparater åstadkomma ett skivarkiv med representativa språkprov och sammanhängande texter av Sveriges gamla, nu i upplösning stadda folkmål. Upptagningarna ha bedrivits i nära samarbete med motsvarande institutioner i Lund och Göteborg. Med den enligt riksdagens beslut 1945 till arkivets förfogande stående upptagningsbilen ha mycket vidsträckta resor företagits i svenska landskap och systematiska upptagningar ägt rum. Ett synnerligen omfattande och representativt material har redan insamlats, och skivsamlingen, som nu uppgår till över 4 000 originalskivor, till stor del intalade av personer som redan gått ur tiden, väntas ytterligare komma att öka vid fortsatt planmässig genomgång av de olika landskapen. För upptagningarna utväljas i bygderna de bästa möjliga sagesmännen genom särskilda anvisningar av betrodda personer på platsen. Språkvetenskapen och i synnerhet vårt lands dialektforskning ha med dessa skivor tillförts — och tillföras alltjämt — ett rikt och synnerligen värdefullt material, men även folkminnesforskning och kulturhistorisk forskning i vidare mening få här talade urkunder till sitt förfogande, som kunna ge sällsynt levande och genuina bilder av det gamla folklivet i svenska bygder. Upptagningarna ha också omfattats med stort intresse från ortsbefolkningens och hembygdsrörelsernas sida i de bygder i vilka de hittills företagits.

Som ledare för dessa upptagningar har sedan många år tjänstgjort arkivarien vid landsmåls- och folkminnesarkivet i Uppsala filosofie doktorn Folke Hedblom. Både tekniskt och vetenskapligt har han en förfarenhet och lämplighet på området, som för närvarande icke torde finnas hos någon annan svensk dialekt- och folktraditionsforskare. Det är också till största delen hans förtjänst, att skivarkivet i Uppsala nått den omfattning och representativitet det redan nu äger. Men det är också klart, att ett dylikt skivarkiv kräver ständig sakkunnig vård och komplettering. I synnerhet måste nödig konservering ägnas de dyrbara originalskivorna som bestå av aluminiumplattor, överdragna med acetallack, och som oftast äro intalade av mycket ålderstigna personer, vilka något eller några år efter inspelningen avlidit eller blivit urständssatta att med ord uttrycka sina tankar.

Hela den vetenskapliga bearbetningen av materialet är ju också en sak, som inte kan ställas på framtiden. Texterna måste skrivas ut och innehållet göras tillgängligt för forskningen. På grund av doktor Hedbloms övriga arbetsuppgifter som arkivarie vid arkivet har han icke kunnat ägna sig kontinuerligt åt skivarkivets skötsel och utredigering av skivornas innehåll, utan han har hittills huvudsakligen kunnat stå till förfogande endast för själva upptagningarna under sommarhalvåret. Landsmåls- och folkminnesarkivets styrelse har därför ansett det synnerligen angeläget, att — med tanke på det ofantliga värde som ligger i skivarkivet och med tanke jämväl på att för framtiden försäkra sig om Hedbloms kapacitet — en särskild befattning i avdelningsföreståndares ställning inrättades vid arkivet för Hedblom. Denne skulle som förste arkivarie vara ledare av arkivets omfattande grammofonverksamhet och ha ansvaret för dess grammofonarkiv.

I sina petita för budgetåret 1950/51 begärde också styrelsen en dylik förste arkivarie-tjänst i lönegrad Ce 29 för Hedblom, vilket tillstyrktes av universitetskanslern men ej upptogs i Kungl. Maj:ts proposition. För budgetåret 1951/52 återkom styrelsen till frågan och begärde även denna gång en förste arkivarie-tjänst för Hedblom men med vakanssättning av hans nuvarande tjänst i lönegrad Ce 26. Universitetskanslern tillstyrkte även nu den begärda befattningen men under förutsättning att Hedbloms tjänst i Ce 26 indroges. Då ej heller detta föranledde någon Kungl. Maj:ts åtgärd, tog styrelsen ånyo upp frågan i sina petita för 1952/53. Även denna gång tillstyrkte kanslern på samma villkor som föregående år, men i årets statsverksproposition (VIII huvudtiteln s. 186 punkt 69) har Kungl. Maj:t ej heller nu ansett sig böra begära medel till inrättandet av den nya tjänsten.

De skäl, som tala för ett bifall till det tre gånger av styrelsen begärda och av universitetskanslern tillstyrkta anslaget, äro emellertid starkt välgående. Hedblom har enligt samstämmiga vittnesbörd de yppersta kvalifikationer för den brådskande och viktiga uppgiften att fortsätta det systematiska upptagandet på grammofonskivor av de gamla, nu utdöende folkmålen, likasom han också genom sin förtrogenhet med dialekter och sagesmän är den rätte mannen att i detalj katalogisera och registrera samt tillika ansvara för utredigeringen av det stora material, som redan finns, och härigenom göra detta tillgängligt för språkvetenskaplig och kulturhistorisk forskning.

Alltsedan arkivet 1935 började med de första upptagningarna på portativ grammofonapparat har Hedblom varit en ledande kraft inom grammofonverksamheten, och när arkivet, sedan bilen beviljats 1945, under de sista sex åren väsentligt utvidgat och intensifierat denna upptagningsverksamhet, har Hedblom ägnat ett uppoffrande och hängivet arbete åt denna ur såväl vetenskapliga som allmänna synpunkter angelägna uppgift. Redan med hänsyn härtill samt också i betraktande av Hedbloms långa och väl vits-

ordade tjänstgöring vid arkivet (sedan 1932) samt hans höga vetenskapliga utbildning synes det skäligt att åt honom beredes en bättre ställning vid arkivet än den han nu har. Med de få befordringsmöjligheter, som finnas vid en institution av landsmåls- och folkminnesarkivets storlek, skulle han behöva vänta ännu ett årtionde på befordran till förste arkivarie-tjänst. Som situationen nu är, har Hedblom att svara för ett flertal skilda arbetsuppgifter vid arkivet, huvudsakligen av förvaltningsmässig och arkivteknisk art. Då det under nuvarande omständigheter torde vara uteslutet att erhålla ny arbetskraft för övertagandet av dessa uppgifter, har arkivets styrelse i sina petita förklarat sig beredd att, därest den synnerligen viktiga frågan om arkivets grammofonverksamhet kunde lösas genom att doktor Hedblom frigjordes från nyssnämnda uppgifter och som avdelningsförestandare hade ansvar för den fortsatta verksamheten, vidtaga en omfördelning av hans nuvarande uppgifter bland institutionens övriga tjänstemän.

Vi få därför hemställa,

att riksdagen ville besluta att från och med budgetåret 1952/53 vid landsmåls- och folkminnesarkivet i Uppsala skall inrättas en förste arkivarie-tjänst i lönegrad Ce 29 för arkivarien vid arkivet filosofie doktorn Folke Hedblom och att dennes nuvarande befattning i lönegrad Ce 26 tills vidare skall indragas.

Stockholm den 12 januari 1952.

Åke Holmbäck.

Elon Andersson.

Carl Eriksson.